

О. Г. Макарчук, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

М. ДРАГОМАНОВ І ЧАСОПИС РАДИКАЛЬНОЇ ПАРТІЇ «НАРОД»

Розглядаються питання особистої участі М. П. Драгоманова у видавничій діяльності органу Русько-української партії журналу «Народ». Відомий український демократ постає в ролі фінансиста (постачальника коштів на видання журналу), пропагандиста друкованого видання в середовищі наддніпрянських українців та безпосереднього дописувача статей «Народу», зокрема редакційних.

Ключові слова: україномовна преса Східної Галичини в складі Австро-Угорщини, партійна преса Східної Галичини, часопис «Народ» (1891–1894 рр.), М. Драгоманов-публіцист.

Е. Г. Макарчук, кандидат исторических наук, доцент, Национальный университет «Львовская политехника», г. Львов

М. ДРАГОМАНОВ И ЖУРНАЛ РАДИКАЛЬНОЙ ПАРТИИ «НАРОД»

Рассматриваются вопросы непосредственного участия М. П. Драгоманова в издательской деятельности органа Русско-украинской партии журнала «Народ». Известный украинский демократ предстает в роли финансиста (поставщика средств на издание журнала), пропагандиста печатного издания в среде надднепрянских украинцев и непосредственного корреспондента статей «Народа», в т. ч. редакционных.

Ключевые слова: украиноязычная пресса Восточной Галиции в составе Австро-Венгрии, партийная пресса Восточной Галиции, журнал «Народ» (1891–1894 гг.), М. Драгоманов-публицист.

O. G. Makarchuk, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Lviv Polytechnic National University, Lviv

M. DRAGOMANOV AND THE MAGAZINE OF THE UKRAINIAN RADICAL PARTY «NAROD» («PEOPLE»)

The issues of M. Drahomanov's personal involvement in publishing activities of the Ruthenian-Ukrainian party magazine «Narod» ("People") are considered. A well-known Ukrainian democrat appears in the role of the financier (a money maker for the magazine publication), a promoter of the printed edition among Dnieper Ukrainians and the direct contributor of the «Narod» articles, including editorials.

Key words: Ukrainian-language print media in Eastern Galicia being a part of Austro-Hungary, party print media in Eastern Galicia, the magazine «Narod» ("People") (1891-1894), M. Drahomanov as a publicist.

Постановка проблеми. На розвиток історичного процесу впливають численні фактори, серед яких важливу роль відіграє особистість. Діяльність особистості, котра дотримує активної життєвої позиції, здійснює своєю працею, теоретичними пошуками цінний внесок у розвиток тієї чи іншої сфери суспільного життя, історичний процес у цілому. Це твердження повною мірою стосується М. П. Драгоманова — відомого українського історика, громадського діяча, публіциста, філософа, організатора життя ЗМІ на українських землях.

Останні дослідження і публікації. В Україні сформувалася школа вивчення творчої спадщини М. Драгоманова. У своїх працях вітчизняні науковці висвітлювали різноманітні аспекти діяльності М. Драгоманова — як правника [15], історика [1], народознавця [14], політолога [27] тощо. Діяльність М. Драгоманова як публіциста розглядає І. Михайлин [21].

Водночас діяльність М. Драгоманова не тільки як натхненника й організатора партійної західноукраїнської преси, зокрема журналу Русько-української радикальної партії «Народ», але і як безпосереднього дописувача цього періодичного видання, на нашу думку, наразі не набула належного висвітлення.

Мета статті — на конкретних прикладах висвітлити важливу роль М. Драгоманова у створенні, існуванні, формуванні контенту журналу Русько-української радикальної партії «Народ».

Виклад основного матеріалу дослідження. «Народження української радикальної і соціалістичної преси, — зазначає один з найавторитетніших дослідників історії української преси А. Животко, — тісно зв'язане з іменем Мих. Драгоманова. Опинившись за кордоном 1875 р., звертає він на цю галузь діяльності пильну увагу» [10, с. 158].

«В еміграції, — підтверджує М. Попович, — Драгоманов жив на більш ніж скромні пожертвування з України, мало не в злиднях, — все, часом включаючи невеликі літературні заробітки, йшло на видавничу справу» [26, с. 477]. Однією з причин активізації організаційної та видавничої діяльності М. Драгоманова стало зародження серед частини галицьких політиків радикальних ідей, що пізніше спричинило утворення Русько-української радикальної партії. «Як найближчу до свого світогляду політичну групу Драгоманов розглядав галицьких радикалів — М. Павлика, І. Франка, О. Терлецького та ін. (...) У галицьких радикалах Драгоманов убачав зародок усеукраїнського політичного руху, який поєднав би національно-визвольний характер з ліберально-демократичними цілями і залучив би широкі маси села і міста під гасла реформістського, поміркованого соціалізму» [26, с. 483].

«Постання і зріст радикальної партії, — ніби підтверджує ці слова І. Франко, — а головню, радикального руху серед галицько-руського народу були остатньою і мабуть, найбільшою радістю в житті Драгоманова. Він жив уже тоді в Софії, в Болгарії, де одержав був професорську посаду, але швидко захорував. Хорий, засуджений на смерть він із молодечим жаром кинувся до праці, писав невтомно статті для «Народу»» [28, с. 507].

На початку грудня 1889 р. активні діячі радикального руху І. Франко та М. Павлик склали програму нового часопису з попередньою назвою «Русин». «Напишіть б. л. скоро і свою думку про програму, — звертався один із засновників часопису М. Павлик до М. Драгоманова, — Я буду стояти за те, щоби головною задачею «Русина» (пропонована мною назва нової газети) було утворити одну демократичну поступову партію з усіх чесніших Русинів, простих і світлих» [11, с. 407]. Згодом кращою назвою засновники визнали «Народ».

Сутево допомогла новому часописові пропозиція М. Драгоманова використати одержані ним від емігрантів з України 1000 франків для оплати поліграфічних витрат [10, с. 316]. «Коли Ви беретесь видавати газету, то я плачу за неї в типографії в квоті 1000 фр(анків). Таке можете сказати в типографії, — а я висилатиму долю щомісяця» [16, с. 409].

Сам М. Драгоманов так пояснював наявність цієї несподівано великої суми: «Кумедна історія цих грошей. В Парижі я витерпів три штурма делегатів російських українофілів. Один з них пита мене: так Ви думаєте, що так треба робити? Так — Ну, то нате Вам ось невеличку суму, робіть з неї для справи, що знаєте» [17].

Протягом усього періоду існування «Народу» М. Драгоманов продовжував відповідно до можливостей фінансово підтримувати часопис. «Чи треба грошей; могу зараз прислати 200 фр.» — писав він у листі до М. Павлика на початку 1890 р. [22].

У тому самому році в «Листі на Україну» М. Драгоманов указував: «Можна зробити не мало закидів і редакції Народу, і русько-українській радикальній партії. Я сам далеко не в усьому згоджуюсь з редакцією і з програмою партії. Але закиди ми можемо робити тільки про деталі. Загальний же напрямок діяльності Народу той, про котрий ми розмовляємо трохи вже не 30 років (...) Народ вже зачепив усякі шари громади. (...) Я помагатиму Народу грішми, звісно невеликими (кілько сотень франків)» [25].

До справи фінансування часопису М. Драгоманов долучив і свою родину: «137 гульденів на Народ дала Ваша сестра (Олена

Пчілка — О. М.)», — писав М. Драгоманову Михайло Павлик у травні 1891 р. [20].

Проводив роботу М. Драгоманов і по залученню коштів українців Наддніпрянщини. «Радий, — писав Михайло Драгоманов М. Павлику в жовтні 1891 р., — що з Києва хтось приїхав та привіз гроші» [18, с. 282].

Крім фінансового питання, М. Драгоманов цікавився і творчим наповненням часопису: «Получив Народ, — зазначав він у листі до М. Павлика, отримавши один з перших номерів. — Всі тенденційні статті Народу мені дуже подобались: мислі видержані, тон достойний. Тільки ж пора переходити до статей, котрі давали б і нові факти публіці, — словом до статей наукових (...) можу написати для Народу для мужиків про вартості їх власних пісень, котрі вони починають зневажати» [23].

«Я дуже рад, — відповідав І. Франко, — що останні н-ри «Народу» Вам подобаються. Певна річ, рубрики виглядають негарно, так, як сині лінії на датських зошитах до писання, але мені видаються вони пожиточними і потрібними для нас, недисциплінованих галичан, являються таким, трохи аляповатим мemento, щоби не розбігалися по бокам, а йти дружно бік о бік» [29, с. 307].

Сам М. Драгоманов не тільки надавав оціночні судження, але й упродовж видання «Народу» друкував свої матеріали в часописі як під псевдонімами (Гордієнченко М., Українець, Р. Я.) [2, с. 126, 318, 372], так і під власним прізвищем.

З 10 номера 1890 р. «Народу» статтю «На увагу українолюбцям у Росії» [5] М. Драгоманов розпочинає активну роботу безпосередньо як один із дописувачів часопису. 11-й номер «Народу» містив замітки Драгоманова «про необхідність солідарності поміж польською і українською молоддю в напрямі пошани до всесвітньої культури, науки й поезії «Поминки Шевченка в Кракові» [8]. Критиці програми творців так званої «Нової ери» присвячена стаття «Неполітична політика», що відкриває грудневий номер «Народу» за 1890 р. [6].

Одним з найбільших здобутків М. Драгоманова в журналі є дві монументальні за розміром та змістом роботи — «Чудацькі думки» і «Листи на Наддніпрянську Україну», де автор, за визначенням І. Франка, «систематично, з широким мотивуванням викладав свої думки про національність і про способи праці над її підвищенням» [28, с. 507].

Праця «Чудацькі думки (Листи на увагу мудрим людям через редакцію «Народа»)» (Так у тексті. — О. М.) друкувалася протягом липня — грудня 1891 р. (з 7 по 24 номер «Народу»). Сам тяжко хворий М. Драгоманов уважав цей твір своїм політичним заповітом.

«Читаючи Ваші неоціненні «Чудацькі думки», — писав Михайлу Драгоманову Іван Франко, — жахаєшся тої мислі, щоб се могло бути, як Ви кажете, Ваше «політичне насліддя» [29, с. 307].

Зважаючи на активний інтерес до цього твору, вирішено видати його окремою книжкою. Невдовзі І. Франко писав до автора: ««Чудацькі думки» друкуються, — досі готових є 11 аркушів, ще буде, може, друге тільки. Аркушів досі не вислав Вам, бо носився з думкою — зладити докладний покажчик імен і головних речей до цілої книжки, та тепер бачу, що се буде доволі трудно, а може, й лишне, і досить буде зробити докладний покажчик змісту» [30, с. 351].

«Дайте знати в слідучім «Народі», — наполягає І. Франко у листі до М. Павлика, — що вийшли осібною книжкою «Чудацькі думки», переглянені і доповнені автором, і коштують 50 крейцерів. Книжка обняла майже 10 аркушів друку і, не хочаючи збільшати об'єму і кошту (і так приходиться до того, що лишалося з грошей, присланих на додаток, доложити з 50 гульденів своїх)» [31, с. 365].

Серію полемічних статей М. Драгоманова під спільною назвою «Листи на Наддніпрянську Україну» видавці часопису почали друкувати в № 15 за 1893 р. Написані вони як відповідь на «Листи з України Наддніпрянської» Б. Грінченка, що вийшли друком у газеті «Буковина». Полеміка про стан і перспективи розвитку української літератури перетворилася на дискусію про реалізацію української ідеї. У термінології, яку використовував М. Драгоманов, ішлося про принципові розбіжності українських гуманістів та українських націоналістів. Редакція журналу «Народ» об'єднала «Листи...» М. Драгоманова в книжці, що надруковано в Коломиї в 1894 р. [13].

Важливе місце в публіцистичній спадщині М. Драгоманова відведене питанням діяльності створеної в 1890 р. Русько-української радикальної партії і взаємовідносинам між політичними силами Галичини. Цьому присвячені статті публіциста: «Галицько-руські радикали перед російською публікою» [4], про незгоди між галицькими політичними партіями «Стилізація незгоди» [9], про політичне життя Галичини — «Перли рутенства» [7], огляд політичної програми радикалів, критика москвофілів та народовців — «Впять неполітична політика!» [3] та багато інших. Загалом понад 50 різноманітних статей, заміток, рецензій, некрологів тощо опубліковано М. Драгомановим на сторінках цього радикального часопису. Сам Драгоманов у листі до М. Павлика зазначав: «Я пишу Вам ½ газети, коли не більше, я посередничаю для Вас на Україні, бороню Вас там і т. д. » [24, с. 256].

Оцінку сучасників публіцистичної діяльності М. Драгоманова в цьому органі РУРП надає Леся Українка в одному зі своїх приватних листів: «Про «Народ» і про Ваші статті в ньому говорять багато

і говорять дуже різно: одні кажуть, що увесь «Народ» укупі з тими статтями слід би спалити, а вже ніяк не давати в руки молодим людям, бо то погибель і «образа божа», а другі кажуть, що то єдина можлива галицька часопись, треті ж не кажуть нічого, тільки як де за порвуть яке число, то зачитуються страх» [12, с. 110].

Висновки. Справедливо вважаючи І. Франка та М. Павлика духовними батьками і натхненниками західноукраїнської радикальної преси народовського спрямування, не можна заперечувати й того факту, що без наддніпрянця М. Драгоманова цей проект не був би таким успішним. Сила Драгоманова як публіциста полягала в привабливості створюваного ним українського іміджу та прагненні синтезувати національний, демократичний та соціалістичний рухи.

У наступних статтях об'єктом дослідження стане діяльність М. Драгоманова в газеті «Хлібороб» (1891–1895) та виданні радикального напрямку «Жите і Слово» (1894–1897).

Список використаних джерел

1. Борисенко В. Михайло Драгоманов як історик / В. Борисенко // Пам'ять століть. — 2003. — № 5. — С. 15–18.
2. Дей О. І. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI—XX ст.) / О. І. Дей. — Київ : Наук. думка, 1969. — 559 с.
3. Драгоманов М. Впять неполітична політика! / М. Драгоманов // Народ (Коломия). — 1894, Рік У. — 1 марта, Ч. 5. — С. 67–69.
4. Драгоманов М. Галицько-руські радикали перед російською публікою / М. Драгоманов // Народ (Львів). — 1893. — № 9. — С. 75–78; №10. — С. 83–85.
5. Драгоманов М. На увагу українолюбцям у Росії / М. Драгоманов // Народ (Львів). — 1890, Рік І. — 15 мая, Ч. 10. — С. 151–154.
6. Драгоманов М. Неполітична політика / М. Драгоманов // Народ (Львів). — 1890, Рік І. — 15 груд., Ч. 24. — С. 373–376.
7. Драгоманов М. Перли рутенства / М. Драгоманов // Народ (Львів). — 1891, Рік II. — 15 січ., Ч. 2. — С. 22–23.
8. Драгоманов М. Поминки Шевченка в Кракові // Народ (Львів). — 1890, Рік І. — 1 черв., Ч.11. — С. 167–168.
9. Драгоманов М. Стилізація незгоди // Народ (Коломия). — 1894, Рік V. — 15 марта, Ч. 6. — С. 95–96.
10. Животко А. П. Історія української преси / А. П. Животко. — Київ : Наша культура і наука, 1999. — 368 с.
11. Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечиталюк та ін. ; під ред. Й. Цюха. — Львів : Вища шк., 1983. — 511 с.
12. Леся Українка до М. П. Драгоманова. 3 вересня 1891 р. // Леся Українка. Зібрання творів у 12 т. — Т. 10. — Листи (1876–1897). — Київ, 1978. — 375 с., С. 109–114.

13. Листи на Наддніпрянську Україну. — Коломия : Видане редакції «Народа». 3 друкарні Михайла Білоуса, 1894. — 199 с.
14. Литвин О. М. Історіософські погляди М. П. Драгоманова на «українське питання» в Європі в кінці XIX століття та сучасні українські інтенції / О. М. Литвин // Філософські обрії. — 2010. — № 23. — С. 70–86.
15. Ляхевич С. Б. Теорія конституціоналізму М. Драгоманова / С. Б. Ляхевич // Вісн. Київ. нац. ун-ту. — 2003. — Вип. 54–55. — С. 115–116. — (Сер. Філософія. Політологія).
16. М. Драгоманів до М. Павлика, 9 / 21 Дек. 1889 р. // Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / Зладив Михайло Павлик, видав Лев Когут. — Чернівці : 3 друкарні т-ва «Руська Рада», Т. V (1886–1889). — 1912. — 416 с.
17. М. Драгоманов до М. Павлика. 19 / 31 Окт. 1889 р. // Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / Зладив Михайло Павлик, видав Лев Когут. — Чернівці : 3 друкарні т-ва «Руська Рада», Т. V. — с. 397.
18. М. Драгоманов до М. Павлика, 8 Окт. 1891 р. // Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / Зладив Михайло Павлик, видав Лев Когут. — Чернівці : 3 друкарні т-ва «Руська Рада», Т. VI (1890–1891). Зладив Михайло Павлик, видав Др. Лев Когут. — Чернівці: 3 друкарні «Руської Ради» в Чернівцях, 1910. — 285 с.
19. М. Павлик до М. Драгоманова, Львів 5 дек. 1889 р. // Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / Зладив Михайло Павлик, видав Лев Когут. — Чернівці : 3 друкарні т-ва «Руська Рада», Т. V, с. 407.
20. М. Павлик до М. Драгоманова, 21.V. 1891 р. // Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / Зладив Михайло Павлик, видав Лев Когут. — Чернівці : 3 друкарні т-ва «Руська Рада», Т. VI. — с. 191.
21. Михайлин І. Діалог Івана Франка з Михайлом Драгомановим у журналі «Народ»: дискурс прихованої полеміки [Електронний ресурс] / І. Михайлин. — Режим доступу: <http://journ.lnu.edu.ua/publications/zbirnyk07/Content07.htm>. — Назва з екрана.
22. Михайло Драгоманов до Михайла Павлика, 26 января 1890 р. // Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / Зладив Михайло Павлик, видав Лев Когут. — Чернівці : 3 друкарні т-ва «Руська Рада», Т. VI. — с. 8.
23. Михайло Драгоманов до Михайла Павлика. 4 / 1 6 Фебр. 1890 р. // Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / Зладив Михайло Павлик, видав Лев Когут. — Чернівці : 3 друкарні т-ва «Руська Рада», Т. VI. — с. 12.
24. Михайло Драгоманов до Михайла Павлика. 29 Юльа. 93 р. // Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / Зладив Михайло Павлик, видав Лев Когут. — Чернівці : 3 друкарні т-ва «Руська Рада», Т. VII (1892–1893). — 1911. — 288 с.

25. Михайло Драгоманов. «На Україну» (Лист М. Драгоманова до приятелів), груд. 1890 р. // Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / Зладив Михайло Павлик, видав Лев Когут. — Чернівці : 3 друкарні т-ва «Руська Рада», Т. VI. — с. 94–95.
26. Попович М. Нарис історії української культури / М. Попович. — Київ : «АртЕк», 2001. — 728 с.
27. Саварин Т. Я. Головацький, М. Драгоманов про чинність фактора політичного статусу етносів у міжетнічних стосунках лемків із сусідами / Т. Саварин // Мандрівець. — 2004. — № 2. — С. 23–25.
28. Франко І. Я. З останніх десятиліть XIX віку // Франко І. Зібрання творів. У 50 т. Київ : Наук. думка, 1984. — Т.41. — С. 507.
29. Франко І. Я. До М. Драгоманова. Львів, 14 — 15 листопада 1891 р. // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. — Київ : Наук. думка, 1986. — Т. 49. — С. 306–309.
30. Франко І. Я. До М. П. Драгоманова. Львів, 3 жовтня 1892 р. // І. Франко. Зібрання творів: У 50 т. — Київ : Наук. думка, 1986. — Т.49. — с. 350–352.
31. Франко І. Я. До М. І. Павлика. Відень, 30 жовтня 1892 р. // І. Франко. Зібрання творів: У 50 т. — Київ : Наук. думка, 1986. — Т. 49. — С. 364–365.

References

1. Borysenko V. Mykhailo Drahomanov yak istoryk / V. Borysenko // Pamiat stolit. — 2003. — № 5. — S. 15–18.
2. Dei O. I. Slovnyk ukrainskykh psevdonimiv ta kryptonimiv (XVI — XX st.) / O. I. Dei. — Kyiv : Nauk. dumka, 1969. — 559 s.
3. Drahomanov M. Vpiat nepolitychna polityka! / M. Drahomanov // Narod (Kolomyia). — 1894, Rik U. — 1 marta, Ch. 5. — S. 67–69.
4. Drahomanov M. Halytsko-ruski radykaly pered rosiiskoiu publikoiu / M. Drahomanov // Narod (Lviv). — 1893. — № 9. — S. 75–78; № 10. — S. 83–85.
5. Drahomanov M. Na uvahu ukrainoliubtsiam u Rosii / M. Drahomanov // Narod (Lviv). — 1890, Rik I. — 15 maia, Ch. 10. — S. 151–154.
6. Drahomanov M. Nepolitychna polityka / M. Drahomanov // Narod (Lviv). — 1890, Rik I. — 15 hrud., Ch. 24. — S. 373–376.
7. Drahomanov M. Perly rutenstva / M. Drahomanov // Narod (Lviv). — 1891, Rik II. — 15 sich., Ch. 2. — S. 22–23.
8. Drahomanov M. Pomynky Shevchenka v Krakovi // Narod (Lviv). — 1890, Rik I. — 1 cherv., Ch.11. — S. 167–168.
9. Drahomanov M. Stylizatsiia nezghody // Narod (Kolomyia). — 1894, Rik V. — 15 marta, Ch. 6. — S. 95–96.
10. Zhyvotko A. P. Istoriiia ukrainskoi presy / A. P. Zhyvotko. — Kyiv : Nasha kultura i nauka, 1999. — 368 s.
11. Istoriiia ukrainskoi dozhovtnevoi zhurnalistyky / O. I. Dei, I. L. Motorniuk, M. F. Nechytaliuk ta in. ; pid red. Y. Tsokha. — Lviv : Vyshcha shk., 1983. — 511 s.

12. Lesia Ukrainka do M. P. Drahomanova. 3 veresnia 1891 r. // Lesia Ukrainka. Zibrannia tvoriv u 12 t. — T. 10. — Lysty (1876–1897). — Kyiv, 1978. — 375 s., S. 109–114.
13. Lysty na Naddnpiriansku Ukrainu. — Kolomyia : Vydanie redaktsii «Naroda». 3 drukarni Mykhaila Bilousa, 1894. — 199 s.
14. Lytvyn O. M. Istoriosofski pohliady M. P. Drahomanova na «ukrainske pytannia» v Yevropi v kintsi XIX stolittia ta suchasni ukrainski intentsii / O. M. Lytvyn // Filosofski obrii. — 2010. — № 23. — S. 70–86.
15. Liakhevych S. B. Teoriiia konstyuttsionalizmu M. Drahomanova / S. B. Liakhevych // Visn. Kyiv. un-tu. — 2003. — Vyp. 54–55. — S. 115–116. — (Ser. Filosofiiia. Politolohiia).
16. M. Drahomaniv do M. Pavlyka, 9 / 21 Dek. 1889 r. // Perepyska Mykhaila Drahomanova z Mykhailom Pavlykom (1876–1895) / Zladyv Mykhailo Pavlyk, vydav Lev Kohut. — Chernivtsi : Z drukarni t-va «Ruska Rada», T. V (1886–1889). — 1912. — 416 s.
17. M. Drahomanov do M. Pavlyka. 19 / 31 Okt. 1889 r. // Perepyska Mykhaila Drahomanova z Mykhailom Pavlykom (1876–1895) / Zladyv Mykhailo Pavlyk, vydav Lev Kohut. — Chernivtsi : Z drukarni t-va «Ruska Rada», T. V. — s. 397.
18. M. Drahomanov do M. Pavlyka, 8 Okt. 1891 r. // Perepyska Mykhaila Drahomanova z Mykhailom Pavlykom (1876–1895) / Zladyv Mykhailo Pavlyk, vydav Lev Kohut. — Chernivtsi : Z drukarni t-va «Ruska Rada», T. VI (1890–1891). Zladyv Mykhailo Pavlyk, vydav Dr. Lev Kohut. — Chernivtsi: Z drukarni «Ruskoj Rady» v Chernivtsiakh, 1910. — 285 s.
19. M. Pavlyk do M. Drahomanova, Lviv 5 dek. 1889 r. // Perepyska Mykhaila Drahomanova z Mykhailom Pavlykom (1876–1895) / Zladyv Mykhailo Pavlyk, vydav Lev Kohut. — Chernivtsi : Z drukarni t-va «Ruska Rada», T. V, s. 407.
20. M. Pavlyk do M. Drahomanova, 21.V. 1891 r. // Perepyska Mykhaila Drahomanova z Mykhailom Pavlykom (1876–1895) / Zladyv Mykhailo Pavlyk, vydav Lev Kohut. — Chernivtsi : Z drukarni t-va «Ruska Rada», T. VI. — s. 191.
21. Mykhailyn I. Dialoh Ivana Franka z Mykhailom Drahomanovym u zhurnali «Narod»: dyskurs prykhovanoi polemiky [Elektronnyi resurs] / I. Mykhailyn. — Rezhym dostupu: <http://journ.lnu.edu.ua/publications/zbirnyk07/Content07.htm>. — Nazva z ekrana.
22. Mykhailo Drahomanov do Mykhaila Pavlyka, 26 yanvaria 1890 r. // Perepyska Mykhaila Drahomanova z Mykhailom Pavlykom (1876–1895) / Zladyv Mykhailo Pavlyk, vydav Lev Kohut. — Chernivtsi : Z drukarni t-va «Ruska Rada», T. VI. — s. 8.
23. Mykhailo Drahomanov do Mykhaila Pavlyka. 4 / 1 6 Febr. 1890 r. // Perepyska Mykhaila Drahomanova z Mykhailom Pavlykom (1876–1895) / Zladyv Mykhailo Pavlyk, vydav Lev Kohut. — Chernivtsi : Z drukarni t-va «Ruska Rada», T. VI. — s. 12.

24. Mykhailo Drahomanov do Mykhaila Pavlyka. 29 Jula. 93 r. // Perepyska Mykhaila Drahomanova z Mykhailom Pavlykom (1876–1895) / Zladyv Mykhailo Pavlyk, vydav Lev Kohut. — Chernivtsi : Z drukarni t-va «Ruska Rada», T. VII (1892–1893). — 1911. — 288 s.
25. Mykhailo Drahomanov. «Na Ukrainu» (Lyst M. Drahomanova do priyateliv), hrud. 1890 r. // Perepyska Mykhaila Drahomanova z Mykhailom Pavlykom (1876–1895) / Zladyv Mykhailo Pavlyk, vydav Lev Kohut. — Chernivtsi : Z drukarni t-va «Ruska Rada», T. VI. — s. 94–95.
26. Popovych M. Narys istorii ukrainskoi kultury / M. Popovych. — Kyiv : «ArtEk», 2001. — 728 s.
27. Savaryn T. Ya. Holovatskyi, M. Drahomanov pro chynnist faktora politychnoho statusu etnosiv u mizhetnichnykh stosunkakh lemktiv iz susidamy / T. Savaryn // Mandrivets. — 2004. — № 2. — S. 23–25.
28. Franko I. Ya. Z ostannikh desiatylyt XIX viku // Franko I. Zibrannia tvoriv. U 50 t. Kyiv : Nauk. dumka, 1984. — T.41. — S. 507.
29. Franko I. Ya. Do M. Drahomanova. Lviv, 14 — 15 lystopada 1891 r. // Franko I. Zibrannia tvoriv: U 50 t. — Kyiv : Nauk. dumka, 1986. — T. 49. — S. 306–309.
30. Franko I. Ya. Do M. P. Drahomanova. Lviv, 3 zhovtnia 1892 r. // I. Franko. Zibrannia tvoriv: U 50 t. — Kyiv : Nauk. dumka, 1986. — T.49. — s. 350–352.
31. Franko I. Ya. Do M. I. Pavlyka. Viden, 30 zhovtnia 1892 r. // I. Franko. Zibrannia tvoriv: U 50 t. — Kyiv : Nauk. dumka, 1986. — T. 49. — S. 364–365.

■ UDC 94: 351 (47783/86) «18/19»

Makarchuk O. G., Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Lviv Polytechnic National University, Lviv
olena.makarchuk@gmail.com

M. DRAHOMANOV AND THE MAGAZINE OF THE UKRAINIAN RADICAL PARTY «NAROD» («PEOPLE»)

The aim of this paper is to consider the issues of M. Drahomanov's personal involvement in publishing activities of the Ruthenian-Ukrainian party magazine «Narod» ("People").

Research methodology. The correspondence between M. Drahomanov and publishers of the Ruthenian-Ukrainian Radical Party's official mouthpiece — the magazine «Narod» — I. Franko and M. Pavlyk, as well as M. Drahomanov's direct publications on the pages of this periodical are analyzed.

Results. The study demonstrated that the citizens of the Austro-Hungarian Empire, the Galicians I. Franko and M. Pavlyk were justifiably considered to be the founders of the Western Ukrainian radical nationally-oriented printed press. It was found that without M. Drahomanov, a Dnieper-Ukrainian, the political emigrant from the Russian Empire, this project

would not have been so successful. Mykhailo Drahomanov, whose political ideas formed the basis of the Ukrainian Radical Party's ideology, was also one of the co-founders of the Ukrainian western printed press, in particular of the magazine of the Ruthenian-Ukrainian Radical Party «Narod». A well-known Ukrainian democrat appears in the role of the financier (a money maker for the magazine publication), a promoter of the printed edition among Dnieper Ukrainians and the direct contributor to the «Narod» articles, including editorials. There is reason to believe that he created the Ukrainian image, which differed from the Polish and Russian aspirations in his effort to synthesize national, democratic and socialist movements together.

Novelty. An attempt is made at showing the case studies of M. Drahomanov's role in the media project management of the Ruthenian-Ukrainian Radical Party's official mouthpiece — the magazine «Narod», as well as supplying the media content for this periodical.

The practical significance. The obtained results can be used in further developments that are concerned with the political history of Eastern Europe, the history of journalism, marketing of publishing, technique of the political work with the masses. Thereafter, these results can be used in the training of specialists at the higher educational establishments, e.g. historians, journalists, political analysts, marketing managers of the publishing etc.

Key words: Ukrainian-language print media in Eastern Galicia being a part of Austro-Hungary, party print media in Eastern Galicia, the magazine «Narod» ("People") (1891-1894), M. Drahomanov as a publicist.

Надійшла до редколегії 08.02.2016 р.